INTRUNIREA PUBLICĂ

A

EVREILOR DIN CAPITALĂ

ȚINUTĂ IN SALA LIEBLICH

IN 14 MARTE 1893

CU DISCURSURILE DOMNILOR:

M. SCHWARZFELD, H. FERESTER și C. G. COSTA-FORU

BUCUREȘTI
TIPO-LITOGRAFIA ED. WIEGAND, C. C. SĂVOIU, STR. COVACI 14
1893

Prețul 20 bani

1. Jews in Rumania - Anti-Semitism
J. D. 1. Rumania - Anti-Semitism.

INTRUNIREA PUBLICĂ

A

EVREILOR DIN CAPITALĂ

ŢINUTĂ IN SALA LIEBLICH

IN 14 MARTE 1893

CU DISCURSURILE DOMNILOR:

M. SCHWARZFELD, H. FERESTER și C. G. COSTA-FORU

BUCUREȘTI
TIPO-LITOGRAFIA ED. WIEGAND, C. C. SĂVOIU, STR. COVACI 14
1893

MEETINGUL DE PROTESTARE

Comisiunea de organizare anunţase intrunirea publică pentru Duminică in 14 Martie orele 2½. La orele 1½ deja, publicul incepu să curgă din toate unghiurile Capitalei şi la ora fixată sala era atăt de inghesuită, incăt nu se vedea decăt o mare de capete. Lojele erau toate ocupate de către 18—20 persoane; galeria ticsită. Pe scenă, unde se afla tribuna, era asemenea un mare numĕr de persoane. Publicul era compus din toate clasele sociale, şi de toate vĕrstele; mai ales erau in mare numĕr meseriaşi şi funcţionarii comerciali. Studenţii universitari Evrei erau in corpore. Era şi un numĕr de studenţi români simpatici Evreilor. Asemenea se afla un mare numĕr de titrati, doctori in drept, in medicină, architecti, ingineri, farmacişti evrei cum şi căteva dame. Dintre deputaţii invitaţi au onorat intrunirea cu prezenţa lor d-nii Costa-Foru şi V. G. Mortun. D. Dobrescu-Argeş n'a venit din cauză de indispoziţie. Masa ziariş-

tilor era ocupată de reprezentanţi ai ziarelor *Timpul*, *Constituţionalul*, *Lupta*, *Resboiul*, *Adevĕrul şi Anti-dinasticul*, cari au luat note.

Intrunirea se deschide la orele 3 p. m. sub preşedinţia d-lui inginer *Jacques I. Catz*, care explică, că scopul intrunirii este de a protesta contra restricţiilor in legea instrucţiei publice şi a vota in acest sens o moţiune. Că nu se va acorda cuvĕntul decàt la oratorii inscrişi, in ordinea inscrierii

---

Discursul d-lui M. Schwarzfeld

Domnilor,

O mare nedreptate s'a comis contra noastră și contra țerei prin restricțiile introduse in legea instrucției publice primare și profesionale, căci prin aceste restricții se impedică procesul de asimilare intre Evrei și Romăni, prin ele se incurajează ignoranța pentru o bună parte din locuitorii pămănteni, prin ele se aruncă o lumină rea asupra Patriei noastre și se expune unei critici nemeritate. Noi plătim dări și avem drept a cere ceva in schimb (Aplause). Școala nu e o instituție politică, pentru ea nu se pot cere drepturi politice; ca așezămĕnt cultural menit a imprăștia lumină, ea trebue să stea la dispoziția tuturor. Statul cu o mănă ia și cu doue trebue să dea indărăt, căci misiunea lui nu e a acumula capitaluri, ci a imbunătăți soarta locuitorilor, a le ușura existența pe toate căile și numai puțin prin procurarea culturei. A

voi să impingi la ignoranță o populație numeroasă, e a voi s'o desarmezi in lupta pentru existență și aceasta e o intențiune condamnabilă (Aplause). Nu, Domnilor, nu pe astă cale iși va implini Statul misiunea sa, nu prin astfel de restricțiuni vom fi impedicați a prospera, căci suntem cu o putere de rezistență, ce nu așa lesne se invinge (Aplause). Dar logic e, să ni se impută, că fugim de cultura română, că nu voim să ne apropiăm de Români și azi când școlile publice sunt frecventate de un mare numĕr de Evrei să se nască o reacțiune, să se caute a ne depărta dela ele?

Onoare deci acelor miniștri și domni deputați, cari au luat cuvĕntul in parlament, spre a ne apĕra (Aplause prelungite). Domnilor, recunoștința noastră trebue să fie mare către acei bărbați nobili, cari au avut curajul a vorbi in favoarea noastră. (Aplause repetate). Când iei cuvĕntul pentru o clasă de cetățeni, atunci te aștepți, ca ei, la rĕndul lor, să-ți dea sprijinul lor. Da, când acele mii de capete, ce stau aci inghesuite, ar insemna mii de voturi, resplata ar fi deplină, dar insă, noi, din nenorocire, n'avem dreptul la vot și in acest caz e evident, că ceeace a provocat pe acei bărbați de inimă, din cari d-nii Costa-Foru și Morțun au binevoit a ne onora cu prezența Domnielor lor (Aplause), de a lua cuvĕntul pentru noi in Parlament, e un sentiment larg, un sentiment sincer, ce-i animă. (Aplause prelungite. Să trăească,

Să trăească!) Şi constatănd sacrificiul, ce l-au făcut popularităţii lor, trebue să le exprimăm profunda noastră recunoştinţă. (Aplause indelungate. Să trăească!) Să-i avem vecĭnic cu iubire in inima noastră. (Aplause). Eu m'am făcut aci ecoul sentimentelor Dv. (Un prelungit bravo, să trăească!)

Domnilor,

Cu toate elocventele discursuri, cu toată logica strănsă a oratorilor din Cameră, ce au combătut aliniatele exclusiviste, ele au triumfat! Şi au triumfat pe baza unei discuţii urmate, pe baza unor lungi motivări ale unui numĕr de deputaţi—dar cum au fost acele motivări?

Domnilor, E in firea omului de a voi să fie drept, dar cum nedreptatea se comite mai lesne, omul când nu e drept, cearcă măcar a avea *dreptate*, a-şi motiva adică faptele.

Ei bine, Domnilor, şi in cazul nostru s'a comis un act nedrept şi s'a căutat a-i da aparenţă de dreptate. (Aplause). Chestia e, reuşit-au acei domni? care e valoarea argumentelor ce au produs?

S'a dus timpul de a inşela lumea cu vorbe goale (Bravo!). Azi se examinează frază cu frază, argument cu argument şi logica şi faptele reale decid, in care parte e dreptatea. Să examinăm dar şi noi pe ce argumente a decis Camera a ne exclude din şcolile publice—căci acesta e sensul adevĕrat al votului dat—să alegem cele mai de căpitenie—

căci nici timpul, nici scopul nostru nu reclamă mai mult— şi să vedem dacă subsistă unui examen serios.

Domnilor,

Primul şi cel mai important motiv produs a fost, că Evreii sunt *neasimilabili*. Cam curios lucru, ca in o discuţie despre şcoală, care e menită a modula tinerile generaţii, să se vorbească de neasimilare! Apoi, dacă Evreii nu pot deveni Români urmănd in şcolile naţionale, cum ar fi aceasta cu putinţă, cănd ar fi excluşi din ele?... Or numai asupra Evreilor n'are şcoala niciun efect, oare numai pe ei nu-i schimbă? Care poate fi binele pentru ţară de a-i depărta dela contactul cu Romănii din frageda lor copilărie?...

Dar aci nu e chestie de logică; curentul odată format nedreptatea a trebuit să se consume. (Aplause).

Dar e oare adevěrat, că Evreul e refractar asimilării? este aceasta cu putinţă?

Domnilor, Influenţa mediului e prea puternică, prea decisivă şi nimeni nu se poate sustrage ei. Vrei, *nu vrei* devii Român dacă trăeşti intre Români. Trebue să te apropii in limbă, obiceiuri, etc., căci in fond deosebirea intre om şi om e foarte mică şi dacă există vreuna aceasta e intre clasă şi clasă (Aplause). Ţěranul român e mult mai aproape de Evreul muncitor decăt de boerul român. Clasele culte şi avute işi seamănă pretutindeni, e codul

manierelor elegante, care alcătue obiceiurile lor și limba ce o vorbesc e acea care le convine mai bine. (Aplause). Intre un Român din mica burghezie și un Evreu de mica burghezie nu e nicio diferență, chear dacă acel Evreu nu e asimilat. Și credeți oare, in adevĕr, că așa zisele obiceiuri comune sunt mai mult ca fraze, ce le repetăm inconscient? Căci de a-ți studia obiceiurile in mod comparativ, veți descoperi, spre surprinderea Dv. atăta comunitate intre obiceiurile și datinele tuturor popoarelor, incăt veți trebui să exclamați: Nu e decât un singur popor, toți oamenii sŭnt frați (Aplause prelungite și un bravo indelung). Domnilor, veți descoperi spre surprinderea Dv. asemănări chear in puncte cu totul neașteptate, ce vi se par cu totul particulare și caracteristice. Să dăm mici exemple: Evreica din popor consideră drept pĕcăt de a-și lua jos legătura de pe cap, Romănca din popor, ce ține la obiceiurile strămoșești, ar zice, că o necinstești, cănd i-ai lua jos testemelul de pe cap; Evreul religios nu-ți bea apă pănă nu toarnă din cană căteva picături, tot așa și Romănul din multe regiuni; apoi cine nu știe, că Romănii au vase de post și de dulce și că se tem să nu se spurce.... intocmai ca Evreii cu „cașer“ și „trif“? (Aplause). Dar numai aceste ne pot frapa? Nu, sunt multe, prea multe numai diferă ici colo in nume, și in punctul de plecare. Folkloristul, cănd aude declamăndu-se

de obiceiuri, năravuri şi datine comune, ca una care ar distinge şi desparte pe un popor de altul, nu poate să nu-i scape un zimbet de ironie şi de compătimire. Dacă există oarecari diferenţe, acele sunt neinsemnate şi cu timpul se şterg involuntar. Şi dacă e vorbă de diferenţe mici ele există dela om, la om. Romănul zice doară : „Căte bordee atătea obicee“.

Dacă obiceiurile, datinele nu sunt o pedică la asimilare, căci Evreii luaţi clasă cu clasă cu Romănii, işi seamănă in datine şi obiceiuri ; dacă vorbesc romăneşte— şi acestea nu le poate nimeni contesta —atunci ce le stă in cale, spre a se asimila, spre a deveni Romăni ? Aspiraţiile şi sentimentele lor! Şi d. Stolojan a pretins, că aspiraţiile şi sentimentele Evreilor nu sunt identice cu ale Romănilor, şi dacă in timp de veacuri n'au devenit Romăni — d. Stolojan recunoaşte, că Evreii se află de veacuri in ţară—atunci ei nu vor mai deveni.

Dar care e criteriul după care judecă d. Stolojan, că Evreii n'au sentimente şi aspiraţii comune cu Romănii ?

El ar trebui să judece după fapte, dar nu face aceasta. Apoi faptele sunt toate in favoarea noastră. (Aplause).

Dela regenerarea ţerilor romăne — căci inainte, timp de un secol şi jumătate ele erau dirigeate de streini din Fanar şi un sentiment public romăn nu exista— dela regene-

rarea Principatelor, Evreii devin patrioţi odată cu Românii. Cine nu ştie ce s'a petrecut in Bucureşti in revoluţia dela 1848? N'au pornit oare toţi Evreii cu entuziasm pe câmpul, zis apoi al „Libertăţii“? N'au dat ei ca martiri ai cauzei române pe Rosenthal, Iscovescu, Lăzărila, nu s'au entuziasmat impreună cu Românii la toate momentele mari? n'au pornit ei in câmpul de luptă la 1877? n'au jertfit ei vieţi şi n'au dat ei cu o mână largă pentru cumpĕrare de arme, de cai, etc, şi pentru uşurarea răniţilor? (Aplause indelungate). Dar in literatură cine oare i face a scri româneşte sau a trata despre literatura şi limba română, cu dragoste şi entuziasm? Ce a făcut pe d. Şaineanu a scri «Semasologia limbei române» şi „Istoria filologiei române“? Dacă nu era pornit de patriotism, el se dedica altor ştiinţe, el scria mai ingrabă Istoria filologiei unei alte limbi europene, căci, e ştiut, că a face ştiinţă română e a ştii dinainte, că nu poţi căpăta vreo resplată, vreun echivalent al muncei tale. Insă când sentimentul vorbeşte, toate celelalte tac (Aplause prelungite). Da, in orce imprejurare solemnă, in orce condiţiuni, Evreul a dat şi dă dovezi de patriotiom (Aplause).

Dar să lăsăm un moment faptele pozitive şi să ne intrebăm: Oare teoreticeşte vorbind e cu putinţă să fie altfel?

Am vorbit de influenţa mediului. Vom da un exemplu: Se ştie că curentul din ţară e

azi contra Ungurilor, pentrucă asupresc pe Romănii de sub coroana lor; ia cercaţi numai de laudaţi azi pe Ungurii in faţa unui evreu-romăn! El se va revolta imediat, va protesta energic, cu toate că Ungurii sunt un popor, care a imbrăţişat călduros pe Evrei (Aplause). Deşi personal nu avem niciun motiv de a urâ pe Unguri, azi nu-i suferim pentrucă suntem Romăni, pentru că influenţa mediului ne dirigează pe noi, ca şi pe toţi ceilalţi. (Aplause prelungite).

Dar numai influenţa mediului e factorul asimilator? Nu, şi *convieţuirea comună* şi *interesele comune* işi au şi ele partea lor. Inchipuiţi-vě, că am uri pe Romăni şi am dori ca holera să vie in ţară, care ar fi consecvenţa? Flagelul ce ar lovi pe Romăni nu ne-ar lovi şi pe noi? Acelaş lucru in caz de foamete şi atătea alte cazuri. Dacă o putere streină ar năvăli in ţară n'am suferi şi noi? nu ni s'ar pustii şi nouă vetrele? nu ni s'ar risipi şi nouă agoniselile? Şi să ne inchipuim, că vrăjmaşul a cucerit ţara; indată noua stăpănire schimbă regimul legilor, incep alte relaţii, etc. Oare in acest caz nu ne-am simţi stingheriţi, cu toate bunurile ce ni s'ar acorda?

Omul trecĕnd năprasnic din un regim in altul nu poate să nu se simţă stingherit! In adevĕr, indivizi izolaţi pot fi transportabili, pot fi lesne aclimatizaţi, mulţimele cele mari insă, *nu* (aplause), fie aceea şi evrei. Şi fiţi siguri, cănd Romănul şi-ar pleca capul

şi l-ar pleca şi Evreii. (Aplause furtunoase. Aşa-i, aşa-i!)

Vedeţi dar, că şi teoreticeşte neasimilarea e cu neputinţă. Interesele sunt şi trebue să fie comune. (Aplause).

Abea se depărtează Evreul din ţară şi-i şi duce dorul. In America ei formează societăţi speciale, in cari vorbesc româneşte şi spun cu măndrie, că sunt Români. (Aplause).

D. Stolojan, dupăce pretinde, că Evreii nu sunt asimilabili, repetă, nu ştim după cine, că ce folos, că corpul strĕin, ce a intrat in stomahul meu e un diamant scump, dacă el imi e vătămător? Ce folos, că Evreii au calităţi bune—d. Stolojan le recunoaşte şi calităţi bune—dacă sunt un corp strĕin in sinul naţiunii?

D. Stolojan zicĕnd aceste a uitat, că a compara nu e a raţiona; că alta e corpul omului şi alta o naţiune. Aci e mult mai plastică şi mai justă comparaţiunea unui simplu muncitor-grădinar, Petrovici, care la o intrunire din Iaşi a zis: Am o grădină, in ea creşte alături şi in pace ţelină, mărar, pătrunjel, fasole, morcovi, tot neamuri deosebite şi alta nu le strică decăt mărăcinii, buruenile rele (Aplause); dar mărăcini se găsesc şi intre morcovi şi intre ţelină şi intre pătrunjel, etc. Pentru ca grădina mea să prospere nu trebue să scot niciuna din legume, ci numai mărăcinile dintre morcovi, fasole, etc. Apoi, negreşit, buruene rele sunt şi intre

Români şi Greci şi Armeni şi Evrei--noi cei dintei suntem gata a o recunoaşte—dar cine cere ca buruenile rele să fie lăsate in voe? In stomahul omului tot ce intră şi remăne ĕl poate nenoroci, pe când in sinul unei naţiuni, ce e reu se poate lesne elimina. Pentru asta sunt celulele, e Văcăreştii. (Aplause). Apoi, Domnilor, dacă noi cu toţii am fi buruene rele, aşa cum nu suntem tocmai bine vĕzuţi, nu aci am fi intruniţi, nu tocmai pe noi ne-ar cruţa de Văcăreşti. (Aplause furtunoase. Bravo, bravo!). Faptul că suntem liberi şi nu in celule dovedeşte indestul, că nu suntem tocmai rei, că nu suntem tocmai vătămători. (Aplause prelungite).

Domnilor, un alt orator din Cameră, ca să dovedească cât de neasimilabili sunt Evreii şi cât diferă ei ca rasă de Europei, a pretins, că căsătoriile mixte intre evrei şi creştini sunt neproductive—ca şi cum ar fi fost vorba de căsătorii intre oameni şi maimuţe. Nu voim să bănuim bunacredinţa d-lui Cuza, dar fie-ne ertat a-i bănui ştiinţa (Risete). D. Cuza de era mai puţin pasionat, n'avea decât a se uita ceva in jurul seu şi vedea cât de puţin serioasă e afirmarea sa. Scuzaţi, Domnilor, dacă voiu cita nume proprii—nume bine cunoscute. D-lor, e d. David Emanuel, un bărbat de mare valoare, tuturor cunoscut, care e căsătorit cu o romăncă. Din primul an căsătoria sa fu productivă şi naşul copilului a fost onorabilul d. Costa-Foru; dar d. Spe

ranţă căsătorit cu o evreică? d. Dr. Lebel, secretarul general al soc. „Naţionala"? d-nii David Herdan şi Pavel Negreanu de curĕnd indigenaţi in Cameră? Căsătoria d-lui Ventura cu d-şoara Vermont. cunoscuta artistă, etc. toate aceste căsătorii se ştie căt de productive au fost Şi alte multe cazuri v'aş putea cita. Apoi, Domnilor, cum remăne, in urma acestora, cu teoria d-lui Cuza? (Aplause). Dar, nu zicem, poate d. Cuza s'a găndit la Germania de ex. Acolo cazul se prezintă in alte condiţii. Pe cănd in România simţul religios e foarte slab şi la Romăni şi la Evrei, in Germania lucrurile stau altminteri. Acolo religia mai obsedează spiritele şi dacă o căsătorie mixtă se contractează din dragoste sau din alte cauze, traiul nu le e fericit, fie din cauza mustrării de conştiinţă, provenită din religiozitatea soţilor, fie din cauza rudelor bĕtrăne sau a părinţilor. De se naşte un copil, incep certele in familie şi al doilea greu se mai naşte, căci părinţii se despart cu totul sau trăesc numai pro forma ca soţi. In aceste condiţii copilul subcade adesea jertfă certelor. Dar nici acolo, nici in altă parte nu s'au putut constata căsătorii mixte sterile, ci de multe ori prea productive.

Dar nu numai din acest punct de vedere e falşă teoria d-lui Cuza, ci şi din acela, că in Europa nici nu există rase diferite. Toţi cu toţii au operat apropieri de aşa natură, că rasele nu se mai disting. (Aplause prelungite).

Domnilor,

S'a mai opus un pretext contra Evreilor şi acela e, că Evreii n'au produs oameni de valoare in astă ţară; ba, s'a pronunţat şi cuvêntul de genii şi pentru trecut şi pentru prezent. Pentru trecut d. Stolojan, pentru prezent d. Cuza.

Apoi, Domnilor, e serios a acuza pe Evreii din ţară, că n'au avut oameni geniali sau distinşi in secolele trecute? Oare in ce s'au ilustrat ţĕrile române in trecut? in ştiinţă? in literatură? in poezie? in arte? Nu, Domnilor, nu in aceste s'au ilustrat Patria noastră in veacurile trecute, ci numai pe câmpul de luptă şi până la un punct in diplomaţie. Au fost genii militare ca Mihai-Viteazul, Ştefan cel Mare, Ion-Vodă, dar in aceste cariere Evreii n'au fost chemaţi, nici toleraţi a lua parte. In epoca Fanarioţilor Evreii, ici colo admişi in funcţii publice numĕră bărbaţi de distincţiune, in sinul lor. In colecţia de documente Hurmuzache, găsim documente privitoare la doi diplomaţi Evrei:

Sub Nicolae Mavrocordat (1719-1730) ne intêmpină un medic *de Fonsega*, fost maran, diplomat rafinat şi sfetnicul lui Vodă, acăruia toată incredere isbutise a căştiga.

«Odată cu Vasile Lupu, domnul Moldovei, (1634-1654), găsim după isvoarele de până acuma, pe cel dinteiu medic evreu de casă la Vodă român, pe Dr. *Cohen* sau *Coen*. Medic personal al lui Vasile Lupu, el era un băr-

bat cu mare trecere şi unul din cei mai influenţi ai Curţii, binevĕzut şi cu preponderanţă la Curtea din Constantinopole. Dr. Cohen ştiu să menţie pe Vasile Lupu in Domnie contra intrigilor, ce se ţesură contra lui la Poartă şi fără ca acesta să mai aibe nevoe de sprijinul republicei Veneţiane».

Dar d. Stolojan care a crezut, că istoria ţerilor române a remas staţionară dela 1867, s'a limitat la tendenţioasa lucrare a d-lui Hasdeu „Istoria toleranţei la Români". Ei, dar deatunce multe s'au desgropat din intuneric şi multe se vor mai desgropa, şi noi, din aceste descoperiri, sunt sigur, nu vom eşi micşuraţi. A deduce dela un singur secretar domnesc evreu, sub Alexandru Mircea al Munteniei (la 1573) Şaim sin Iosif (nu evreu spaniol, ci evreu leşesc, deoarece numai Evreii leşi zic la Isaia: Şaim), a deduce zic, că Evreii au fost accesibili, in trecut, la funcţii publice şi totuş nu s'au ilustrat, e a nu inţelege spiritul acelor timpuri. Pe atunci legea era voinţa Domnului şi dacă un Domn ţinea la cineva •ĕl inălţa la orce rang, negreşit, pe un Evreu numai cu calităţi extraordinare.

Dacă vom trece la timpul prezent, apoi, credem, că e o indrăzneală mare a tăgădui Evreilor conlucrarea lor la viaţa intelectuală română. Ah, dar d. Cuza pretinde genii! Să ne arate geniile ce au produs cele 5,000,000 de Români şi apoi să ne pretindă şi nouă proporţiunea ce trebue să dea 250,000 Evrei

sau după Domnia-sa 500,000. Dacă e vorbă de talente România modernă a produs; ei bine, au produs Românii am produs și noi! Atunci când resări pe cerul României gloria unui apostol ca Heliade Rădulescu noi am dat țerei pe dr. Barasch (Aplause prelungite), acel muncitor nobil, ce s'a jertfit științei, care ca scriitor, ca profesor, ca conferențiar, ca filantrop era fără seamăn. Și acum, care teren a rĕmas fără reprezentanți evrei talentați? Voiți in poezie? Ĕl vom numi pe Ronetti Roman. Voiți in pictură? Apoi numele unui Rosenthal și Iscovescu sunt inscrise cu litere de aur in istoria picturei române. Și in prezent n'avem un talent puternic in d. Vermont?—Voiți in știință? Deajuns e, cred, a pomeni numele unor scriitori ca Gaster, Șaineanu și Tiktin (Aplause indelungate). Aceștia din țară, din atâția alți, dar căți nu se pierd lipsiți de condițiile necesare de prosperare, fiind strĕini in țara lor? (Aplause). Ei, Domnilor, căți constrinși de exclusivismul nenorocit din țară, n'au trecut granița și nu măresc gloria numelui românesc in streinătate? Un Feder ca profesor de drept in Franța; un Friedmann, ca profesor in Italia: un Blumeru, care moare la 32 ani, ca director al ministeriului de lucrări publice in Italia, fiind un statistician distins; un Max de Waldberg, profesor in Austria. Un Anton Rubinstein, o glorie a muzicei moderne, e originar din țară. Apoi vin dramaturgi cu resunet mare ca Raul

Gunsbourg şi Maurice Morissohn, etc. etc. Ar fi să inşirăm multe, spre a complecta tabloul.

Şi nouă, are curaj un Cuza ca să ne conteste valoarea, foloasele ce putem aduce acestei ţĕri! (Aplause prelungite).

Dar nu, Domnilor, mai e un motiv puternic, pentru care nu meritaţi a fi imbrăţişaţi ca Români... D-nii Cuza, Aslan şi compania pretind, că Evreii provoacă descreşterea populaţiei româneşti.

Aşa să fie oare?

Domnilor, E greu a crede pe cuvĕnt pe d. Cuza, dar nici tocmai uşor a-i admite statisticele ce produce. E doară un fapt ştiut cât de defectuoase sunt statisticele noastre in executare, dar chear ca plan principal. Ele, las că nu conţin rubrici pentru condiţiunile sociale, dar nu conţin nici rubrici după naţionalităţi. Ele sunt alcătuite astfel: ortodoxi, catolici, evrei, etc., apoi vin supuşiile. Ei bine, Domnilor, ce putem deduce din o statistică, in care Românul nu-şi ocupă locul seu separat? căci, cine nu ştie, că in afară de Români, mai sunt creştini ortodoxi Grecii, Bulgarii, Sĕrbii, Ruşii, etc., cari trăesc in numĕr respectabil in ţară. Insă e de remarcat un lucru, pe când in Moldova Grecii, Sĕrbii şi Bulgarii sunt in numĕr neinsemnat, in Muntenia dimpotrivă, ceeace Evreii insamnă in Moldova, insamnă aceştia in Muntenia. Sta-

tistica ne arată descreşterea populaţiei ortodoxe moldovene orăşeneşti şi oarecum o creştere a celei munteneşti; da, decăt *cei ce cresc in numĕr* nu sunt Romănii ortodoxi, ci ceilalţi ortodoxi, pe cănd in Moldova faptul că ei sunt mai singurii ortodoxi face să dispară iluzia optică din Muntenia. Apoi dacă e aşa, şi aşa e, cum remăne cu pretenţia d-lor Cuza, Aslan, etc.? E o legendă mai mult din mulţimea legendelor, ce năbuşesc pe Evreu!

Dacă Romănii din oraşe sunt in descreştere, cei dela ţară in o creştere inceată şi Evreii in o creştere normală, cauza nu constă in pretinsa, in legendara superioritate a condiţiilor de traiu ale Evreilor romăni, ci in cauze igienice şi nimic alta.

Domnilor, să comparăm condiţiile de existenţă ale Romănilor cu ale Evreilor şi să vedem.

Evreii din ţară nu sunt toţi bogaţi, ci ei se impart in bogaţi — foarte puţini la numĕr; — in mijlocaşi, meseriaşi şi comercianţi şi infine in comercianţi mici şi in muncitori cu ziua. Acum să facem o comparaţie cu Romănii. Mulţimea cea mare a Evreilor din Moldova sunt proletari, muncitori ce-şi căştigă din greu şi cu amar păinea zilnică, aceştia i vom compara cu ţĕranii şi cu mahalagii sĕraci; apoi vin micii comercianţi romăni şi micii comercianţi evrei, meseriaşii romăni şi meseriaşii evrei, cari, cu toţii, işi căştigă cu greu păinea zilnică şi nu o duc

in abundenţă; vin apoi mijlocaşii, la Evrei comercianţi, zarafi, meseriaşi cu călfi, comisionari, samsari, etc., aceştia se pot compara cu mulţimea cea mare a funcţionarilor români, cari iau lefuri dela 150 lei până la 1000 lei pe lună. Infine bancherii, fabricanţii, arendaşii şi marii comercianţi, relativ in numĕr mic de tot, cari abea indrăznim a-i compara cu micii şi mai ales cu marii proprietari şi rentieri romăni, in numĕr, relativ, inzecit şi poate insutit de mare. Şi de comparăm clasă cu clasă, constatăm *in toate* superioritatea condiţiilor de existenţă a Romănilor. Ţĕranul român are adesea un petec de pămĕnt, şi ca muncitor agricol cu ziua se bucură de avansuri; muncitorul cu ziua evreu găseşte cu greu de lucru în mod regulat, avansuri şi numerar de nicăiri, deci o viaţă chinuită şi plină de griji; — micul meseriaş şi micul comerciant român e mai sprijinit, mai ocrotit, mai sigur de azi pe măini; in caz de criză ĕl aşteaptă o funcţie publică; — Evreul e apăsat de griji, lovit in interesele sale de cel din urmă ipistat; in caz de criză bastonul de samsar; — comerciantul de mijloc cu o viaţă frămăntată in combinaţii şi in poliţi cu scadenţe, funcţionarul de mijloc cu leafă sigură, muncă puţină, grije de afacere? Nici prin gănd!

Apoi, Domnilor, dacă e aşa, şi nimeni nu poate combate aceste adevĕruri cu fapte, cum se poate susţine superioritatea condiţiilor de existenţă a Evreilor?

Atunci, se va intreba, care e cauza descreşterii Romănilor?

Cauza e numai şi numai traiul higienic diferit.

Romănul se căsătoreşte mai tărzeu şi mai istovit de puteri; el nu se pricepe a fi aşa cumpătat in petreceri şi bĕuturi, nu-şi supraveghează sănătatea ca Evreul, care imediat aleargă la medic: el nu frecventează baea aşa des şi regulat ca Evreul, şi mai presus de toate nu se hrăneşte şi nu se imbracă ca Evreul din clasele egale. Aşa de ex. ce mănăncă un muncitor român şi ce unul evreu? Romănul se hrăneşte pe el şi copiii sei cu păine, udătură şi fructe, rar, la extrem de rar, cu carne, ciorbă, ceaiu, cafea, etc. Evreul cel sĕrac, ce căştigă un franc-doi pe zi, cu aceeaş bani, mănăncă ciorbă, ceva carne, şi bea de dimineaţă ceva cald. Micul comerciant evreu nu economiseşte decăt foarte rar — Evreul, pe care legenda ĕl face sgărcit peste mĕsură— ţine la sănătatea şi prosperarea lui corporală şi ocupă toate camerile ce a inchiriat şi mănăncă ce e mai substanţial; mahalagiul român cu chear două perechi de case, şade cu toţi ai lui in o singură cameră, unde işi mai aduce şi păserile şi porcul de lăngă casă, ear alte doue camere curăţele cu velinţe şi scoarţe aşteaptă pe cutărica, care vine la zile mari; mănăncă aproape tot aşa de prost ca şi muncitorul sĕrac, se imbracă aproape tot aşa de reu şi-şi negligează cu totul co-

piii, de știrea cărora abea știe, grămădind la bani două-trei generații, până din zece remâne unul, dar acela se face boer. (Aplause).

Ei bine, Domnilor, Evreii sunt vinovați de astă stare de lucruri? ei invață astfel pe Romăni prin exemplul lor? ei cauzează micșurarea nașterilor și mărirea morților? (Aplause prelungite).

Domnilor,

Mai e un pretext, pentru care s'a crezut justificată mĕsura luată contra noastră de a ni se inchide școlile.

D. Stolojan ne-a citat cazul Franției, unde, la un congres ținut in timpul ultimei expoziții, un Francez ar fi zis, că nu se poate admite primirea strĕinilor in școlile profesionale, căci abea sunt suficiente pentru indigeni.

Ei bine, Domnilor, aci stă toată chestia, aci toată nenorocirea, că se confundă o situație cu alta. In acea țară nobilă și generoasă, in acea Franță măndră, zeci, sute și mii de strĕini vin anual, spre a se adăpa dela isvorul luminei, ce curge acolo cu belșug; strĕinul e primit cu brațele deschise de orunde ar fi și in aceleaș condițiuni, ca și indigenul, cu excepția a cătorva școli, restrinse in numĕr; budgetul Franței supoartă greutăți in instrucție, spre a lumina pe strĕini. Ei bine, liberă e Franța de a dispune de veniturile ei numai pentru fiii țĕrei sale, căci când ea vo-

este a face o restricţie, aceea se referă numai la ex-teritoriali, numai la oameni, ce aparţin altor State. Ea n'are in interiorul ei sute de mii de locuitori, cari, deşi nu sunt streini, să-i placă a le zice astfel; ea deschide larg braţele sale la toţi streinii după doi ani de şedere in Franţa. „Veniţi şi cereţi, porţile vě stau deschise" le zice acea nobilă şi generoasă ţară.

La noi oare se petrec lucrurile tot aşa? Streinul devine foarte cu greu cetăţean şi apoi există o mare categorie de locuitori, cari in niciun fel nu sunt streini. Cum? noi păměntenii, de generaţii aci in ţară, streini? (aplause) noi in condiţia celor de peste ţěri şi mări? e posibilă aci comparaţia? e cu putinţă o mai mare nedreptate? (Aplause prelungite). Streini, *noi*, supuşi la toate dările, la toate tributurile, care nu cunoaştem altă ţară, care nu iubim şi nu simţim decât pentru ţara românească? (Tunete de aplause. Aşa-i. Bravo. Strigăte: Am făcut armata!)

Domnilor,

Dar credeţi Dv. că numai dările ne indreptăţesc la şcolile române, numai titlul nostru de pămenteni cu sentimente pentru ţară? O, nu, Domnilor, avem un titlu mult mai mare la recunoştinţa ţěrei.

In trecut, nu numai că nu erau comercianţi şi meseriaşi români—sau erau la extrem de rar—lucru istoriceşte urmărit şi dovedit

cu numeroase isvoare in studiile mele istorice—ci erau in genere prea puţini comercianţi şi meseriaşi stabili in ţară, cuvênt pentru care se acorda fel de fel de privilegii, spre a decide pe strĕini de a se stabili aci ca comercianţi. Ei bine, dacă cu epoca modernă lucrurile au luat altă faţă, e graţie intinsei protecţii date strĕinilor şi Evreilor, căci vechii patrioţi români simţeau adânc din inimi şi bunul lor simţ i povăţuea la mĕsurile folositoare ţĕrei. Domnilor, cunoaşteţi Dv. ceeace era ţara din trecut in comparaţie cu ţara de azi, inzestrată cu comerciu şi industrie? In trecut, ţara era in mare parte necultivată, căci nu era ce face cu produsele ţĕrei, căci lipseau căi de comunicaţie, lipseau şosele şi mai ales agenţii de export. Vitele mai uşor transportabile formau principalul negoţ: ear grânele căte nu le luau cu hapca Turcii, remâneau in hambare ca să putrezească. Boerii din Moldova, spre a scăpa de pierderi şi a-şi crea dincontra un venit, chemară velniceri evrei din Galiţia şi fundară pe fiecare moşie una sau mai multe velniţe, fabrici sau cuptoare de rachiu şi rachiul mai uşor transportabil—căci din mult porumb sau mult grău eşea o cantitate relativ infimă de spirt—ĕl puteau exporta mai uşor şi in adevĕr se exporta multă horilcă din ţară in veacul trecut şi la inceputul celui actual. Mai remânea insă incă destul rachiu, spre a-l disface mai lesne boerii i *sileau* pe ţĕrani să ia anume

cantităţi drept simbrie cuvenită şi aşa bietul ţĕran, istovit de puteri, care, in orce caz bea, s'a dedat cu totul beţiei şi — poftim—Evreii i-au deprins la beţie pe ţĕrani! (Aplause). Evreii sunt vinovaţi de faptele boerilor, la ceeace condiţiile economice i-au provocat a face (Aplause).

Domnilor, Cu mărirea numĕrului Evreilor intreprinzĕtori şi a altor strĕini, totul ia o altă faţă. Multe velniţe se părăsesc, căci se fac şoselele, de care comerciul simte trebuinţă, şi grănele se pot exporta; Evreii şi Grecii crează mereu debuşeuri noi; exportul animă ţara, i dă o nouă viaţă; comerciul şi meseriile iau un caracter stabil, serios şi modern; se ocupă tot mai mulţi lucrători; veniturile directe şi indirecte sporesc mereu; ţara cu resurse mai bogate se simte in putere de a-şi crea căile de comunicaţie necesare şi in cele din urmă drumuri de fer, ce au consum pentru a exista, şi cari pun România in contact direct şi animat ca lumea civilizată. Cu creşterea exportului, cu creşterea importului cu mărirea populaţiei, veniturile ţĕrei se măresc in mod sensibil. Funcţionarii se inmulţesc, incep a fi tot mai bine plătiţi, se pot crea tot mai multe şcoli, apoi chear palate administrative şi de justiţie, a da infine ţĕrei o infăţişare cu desevĕrşire modernă, a o alătura infine de civilizaţia Apusului. (Aplause).

Şi toate aceste datorite cui? Datorite Evreilor şi Grecilor mai ales, ce au format şi

rodit comerciui și industria țĕrei, cari au provocat micșurarea fabricelor de spirt, mărirea produselor agricole și exportul lor pe o scară intinsă, cum și importul in condiții avantajoase.

Ei bine, Domnilor, pentru toate aceste Evreii au meritat să fie loviți in existența lor, au meritat să li să inchidă școlile publice. (Aplause prelungite; oratorul e călduros felicitat).

Discursul D-lui Herman Ferester

Domnilor,

Cred de prisos de a vĕ aminti scopul pentru care v'aţi adunat aci. Sunt sigur, că fiecare din d-voastră se simte jignit prin noua lege a instrucţiunii, căci lovitura e cu atăt mai mare şi cu atăt mai grea de suportat, cu căt loveşte in *baza educaţiunii copiilor noştri.* (Aplause)

Pentru a arĕta importanţa studiului şi a şcoalelor, vĕ voiu cita părerea convenţiunii din Paris, care zice: „*Le jour ou nous aurons voté l'éducation du peuple, nous pouvons mourir*". (In ziua in care vom fi votat educaţiunea poporului, putem muri). Eu vĕ spun vouă Evreilor: „In ziua in care vi s'au inchis şcoalele sunteţi morţi". (Aplause).

D-lor, Voiu căuta a fi scurt, pentru a nu abuza de răbdarea D-voastră, mĕ voiu mărgini numai a arĕta, că restricţiunile, ce se dau incontra noastră cu prilejul şcoalelor, sunt contrarii legilor ţĕrei, sunt contrarie tradiţiu-

nilor ţerei, sunt *anti-constituţionale !* Şi după ce vom fi probat acestea, vom trage concluziunile necesare.

Am zis, D-lor, că *gratuitatea* şi *libertatea* invĕţămĕntului in această ţară e tradiţională, şi pentru a proba aceasta vĕ voiu arĕta, că incă din cele mai vechi timpuri, pe când abea a inceput să se formeze şcoli in România, nu numai că cetăţenii acestei ţĕri respectau *principiul invĕţămĕntului gratuit* in şcolile publice, dar şi Evreii puneau toată solicitudinea pentru a incăpea in aceste şcoli; aşa găsim in Uricariul III, pag. 25 un hrisov al lui Moruzi relativ la şcolile statului, datat 24 Mai 1803, in care se zice: „In fieşte care din şcolile aceste, după cum pe *pămĕnteni* şi pe cei *strĕini ucenici* primim, căci revĕrsând noi darul nu oprim nici pe unul dintre aceea ce vor să se impărtăşească de dĕnsul".

Mai departe găsim relatat in Revista *Trajan* a D-lui B. P. Hasdeu din anul 1869 pag. 102 cum că Evreii au adresat lui Kisselef in anul 18ɔ1 o cerere, in care spuneau: „Asemenea ne rugăm cu toată supu-
„nerea excelenţei D-voastră, că de se va aşeza
„vreun institut pentru *cultura norodului* să nu
„fim trecuţi cu vederea, ci cu milostivire
„impărtăşiţi de binele ce izvoreşte din a-
„semenea institute".

Vedeţi deci, D-lor, că deja pe timpul ocupaţiunii ruseşti, Evreii inţelegeau importanţa

școalei și regulamentul organic, care era al reacțiunii, in art. 84 anexa P. spune: *„In școlile publice ale pămîntului vor fi și copiii jidovilor primiți“*.

Vedeți, că aci era vorba in special de Evrei *și erau primiți in școli*. Ce să mai zic despre circularea principelui *Dimitrie A. Cantacuzin*, circulară publicată in Gazeta de Moldavia din 12 Ianuarie 1858, in care spune: „Ministerul face prin aceasta cuvenita indemnare comunităților, prin organul fruntașilor lor, a se deștepta intru ințelegerea trebuinței ce urmează pentru tinerimea lor, de a primi o invĕțătură bine organizată“, etc., etc. Ce să mai vorbesc despre circularea in privința școalelor a ministrului C. A. Rosetti, a lui V. Boerescu, a lui Mihail Kogălniceanu sau a d-lui Dumitru Brătianu, care zicea in ziarul „Națiunea“ din 1866 că: *„Incumbă statului datoria de a fonda școli in care să-și trimeață și Evreii copiii lor“*. Ce să mai zic despre părerea d-lui V. A. Urechea și a altora?

Din toate aceste rezultă in mod clar, că gratuitatea și libertatea invĕțământului *fără distincțiune* este tradițională in această țară și aparține tuturor acelor, cari trăesc intrênsa și cari, mai cu seamă, contribuesc la formarea bugetului acestei țĕri. (Aplause).

Și acum, D-lor, când tradițiunea istorică despre libertatea invĕțămĕntului este stabilită, când știut este, că toți oamenii mari, ai acestei țĕri voeau să atragă *copiii evrei la școlile*

publice, acuma, zic, in anul 1893, la sfărşitul sec. 19, la sfărşitul secolului de lumină şi cultură, vine Camera romănească şi pune stavilă acestei libertăţi a invĕţămĕntului? Acuma, D-lor, cănd Romănia joacă rolul de civilizatoare a Orientului vine un deputat ca d-l Cuza, şi propune un amendament prin care Evreii sunt excluşi dela şcoală, amendament care constitue nu numai un *anachronism pentru epoca de progres a culturei*, dar carele e *absolut ilegal*, *absolut contrar Constituţiunii.* (Aplause prelungite).

Daţi-mi voe, D-lor, să vĕ probez ilegalitatea şi anti-constituţionalitatea acestui amendament :

Pentru a inţelege, D-lor, o lege şi a o putea interpreta, trebue să examinăm litera legii şi spiritul ei : litera legii constă in enunţarea sub care se găseşte formulată in codice, ear spiritul ei se poate releva din discuţiunile, ce au urmat, cănd s'a făcut legea. Aşa fiind, să vedem unde ajungem, dacă urmăm litera legii şi ce rezultă din spiritul ei.

„Art. 23 din Constituţiune ne spune curat: *Invĕţămĕntul e liber*, se vor infiinţa treptat şcoli primare in toate comunele Romăniei. Invĕţămĕntul *in şcoalele statului se dă fără plată*. Invĕţămĕntul primar va fi *obligatoriu* pentru *tinerii romăni*, pretutindeni, unde vor fi şcoli".

Ei bine, D-lor, vedeţi cu toţii, că libertatea şi gratuitatea invĕţămĕntului e un prin-

cipiu *consacrat* pentru toți *fără excepțiune* și că *numai obligativitatea* privește pe Români. Și să nu ne obiecteze d-l Cuza, că acest art. 23 e pus sub titlul „Drepturile Românilor" și prin urmare privește numai pe *Români*; căci de ar fi așa, atuncea și art. 10 pus sub acelaș titlu „Drepturile Românilor" și care vorbește despre contribuțiuni și despre tributul de sânge, ar trebui să se aplice și el numai cu privire la Români. Orcum vi s'ar părea, D-lor, dacă Camera ar vota o lege, prin care *Evreii nu vor fi primți a plăti contribuțiuni decât numai la locuri remase vacante in buget, și incă plătind o taxă pentru a li se primi contribuțiunea*! (Ilaritate, Aplause prelungite)

Ce ați zice, D-lor, dacă Camera ar vota o lege in care să zică, că *Evreii nu vor fi primiți in armată decât la* locurile *remase libere și incă atuncea* numai *plătind o taxă*. (Ilaritate, Aplause prelungite).

Vedeți la ce concluziuni absurde am ajunge urmând calea d-lui Cuza. Dacă căutăm acuma spiritul legii vom vedea, că nici nu *pot Camerile* să aducă o lege, care să precizeze cine poate și cine nu poate frecventa școlile statului, căci in constituanta dela 1866 in desbaterile, ce au urmat cu privire la art. 18 al proectului de constituție și care a ajuns pe urmă art. 23, s'au propus mai multe amendamente, intre cari voiu cita: *amendamentul adus de către comitetul compromisoriu* și

care zicea aşa: «Invĕţămĕntul e liber, se vor „infiinţa şcoli treptat in comunele României; „invĕţătura in şcoalele statului se dă fără „plată. Invĕţătura primară va fi obligatoare „pentru Români, acolo unde vor fi şcoli. O „lege va regula tot ce priveşte *invĕţămĕntul „public"*; dar, notaţi bine, numai *invĕţămĕntul* şi nu *cine* va putea invĕţa in şcoală. Acest amendament propus de către d-nii Ştirbey, Arghiropol, Ionescu, Boerescu, Opran, Blaremberg, Scheianu şi Şuţu a fost primit de către Constituanta. Au mai venit insă la birou şi in discuţiune şi alte amendamente, aşa d-l Pogor a propus ca: *o lege specială va hotărâ despre obligativitatea şi gratuitatea* invĕţămĕntului.

Un alt amendament zicea: *invĕţămĕntul e liber*. Libertatea invĕţămĕntului se exercită după condiţiunile de *capacitate* şi de *moralitate* determinate de o lege. Acest amendament propus de către d-nii Mârzescu, Ghenovici, Ciurea, Cantoi şi Racoviţa *a fost respins*, pentrucă cerea ca o lege *posterioară să determine capacitatea cuiva de a urma in şcolile publice;* dar constituanta, care a admis in principiu *libertatea şi gratuitatea invĕţămĕntului*, nu inţelegea şi nu putea admite un amendament ca acesta, care cerea o capacitate anume determinată de lege pentru a putea urma la şcoală. Şi când vedeţi acest amendament respins, cred că e clar ca lumina zilei, că constituanta a con-

sacrat *principiul libertăţii şi al gratuităţii invĕţămĕntului*, deci Camerile actuale *nu pot, nu sunt in drept* să aducă o lege restrictivă in această privinţă, şi dacă o aduce, atuncea e o lege *arbitrară, nedreaptă. contrarie bazei fundamentale a legiuirelor noastre, e o lege anticonstituţională.* (Aplause).

Şi acuma. D-lor, când vedeţi, că contrar legilor, contrar constituţiunii, vi să aduce o restricţiune aşa de gravă ca aceea a invĕţămĕntului primar, cred că a venit vremea ca să vè deşteptaţi odată, ca să vĕ mişcaţi, să arĕtaţi lumei, că aveţi şi voi inimă, că simţiţi şi voi. (Aplause).

Imi veţi spune la ce vor ajuta protestările noastre? Permiteţi. D-lor, când un om e bolnav şi tace nimenea nu se intereseazå de el, nimenea nu ingrijeşte de el, indatăce insă acest suferind exclamă un singur *oh!* arată un semn de durere, el atrage atenţiunea prietinilor sau a rudelor şi cel puţin găseşte oameni binevoitori, cari să se intereseze de el şi să-i amelioreze cel puţin suferinţa. D-voastră insă in orice ocaziune aţi tăcut, nimic nu v'a putut face să vĕ mişcaţi, sufereaţi toate, ingădueaţi toate, fără a protesta. Ei bine, fie ca această intrunire să fie primul semn al redeşteptării voastre, să fie primul strigăt de durere. Şi vedeţi, că indatăce aţi dat cel mai mic semn de viaţă, aţi găsit oameni binevoitori, cari să vĕ dea atenţiune. Priviţi! Deoparte onor. d-nii Morţun şi Costa-Foru, membri ai par-

lamentului, de alta intreg partidul socialist gata de a ne da ajutorul seu. Or, D-lor, noi să primim ajutorul ori de unde ne-ar veni, fie el din parlament, fie dela socialiști, fie chear dela *antisemiți*, numai dacă ar fi binevoitori noue! (Ilaritate, Aplause).

D-lor, Am zis, că e momentul, ca să vè deșteptați și să incepeți o mișcare, deoarece indiferența, in care ați stat până acuma a făcut ca să fiți considerați sau apatici sau lași. Lași față de d-voastră, *apatici* față de binevoitorii voștri. Ei bine, D-lor, cred, că mësurile incontra noastră sunt la culme. Cred, că o lovitură mai mare decât aceeace ni se aduce acuma numai poate fi, și cred a fi ajuns deja momentul, in care să vè grupați, să fiți uniți și să lucrați impreuna pentru a putea pe viitor preveni alte restricțiuni mai grave.

In medicină, D-lor, tot curentul modern se aplică pentru *partea preventivă*, adică să prevenim boalele, căci mai iute prevenim boalele decât le curarisim. Deci și d-voastră fiți uniți pentru ca astfel să puteți *preveni restricțiunile*, decât să le *combateți*, *când vor fi deja fapte indeplinite*. Constituiți-vě intr'un grup de acțiune, mișcați-vě și veți avea sprijinul multor binevoitori ai noștri. Proclamați odată pentru totdeauna, că nu *cereți milă*, ci cereți dreptul vostru, căci a venit vremea ca să nu mai fiți *idesche kinder*, *ci să fiți idesche männer*, să numai fiți *copii* de ai lui Israel, ci să fiți *bărbați* de ai lui Israel. (Aplause prelungite).

Discursul D-lui C. G. Costa-Foru deputat

Domnilor,

N'am venit să culeg aci nici aplausele nici mulțumirile Dv. pentru acele câteva cuvinte ce am rostit in Cameră, cu ocazia discuțiunii legii pentru invĕțămĕntul profesional.

Datoram convingerilor mele această pronunțare, ear meritul acestor convingeri revine in primul rĕnd părintelui meu, dela care le am moștenit (Aplause).

Am avut intr'adevĕr norocul, de a primi educațiunea mea morală, și baza principiilor după care mĕ călăuzesc in viață, dela acel om, care a lăsat in urma-i suvenire neperitoare (Așa-i!), și reputația unei intelegențe puțin comune, și a unei inimi larg deschisă simțimintelor celor mai inalte, celor mai mărețe și celor mai netăgăduit liberale (Aplause).

Am mai avut norocul să cunosc incă după băncile școlei, și *tocmai* pe băncile școalei, pe unul din cei mai insemnați dintre Israeliții pămĕnteni, pe care am invĕțat a-l a-

precia cunoscĕndu-l, şi de prieteşugul căruia sunt măndru şi nu mĕ voiu lipsi in toată viaţa mea: printre toţi prietenii mei deosebesc intr'adevĕr pe Emanuel David, care ilustrează cu drept cuvĕnt, Facultatea noastră de ştiinţe.

Ceeace simţesc in privinţa chestiunii israelite şi ceeace după maturi cugetări formează nestrămutata mea convingere, o datoresc, cum vedeţi, unor impregiurări, cari de mic copil m'au servit mai mult decăt pe alţii; şi dacă vr'un merit mi se atribue, dator sunt eu să-l indreptez cu recunoştinţă către memoria aceluia, care mi-a lărgit vederile, şi mi-a deschis inima la sentimente mai mari şi mai umanitare, decăt, obicĭnuit, prejudecata publică le formează. (Aplause prelungite)

Recunosc, că trecem actualmente printr'o perioadă de reacţiune incontra unui trecut mai liberal. In opera lor legislativă, părinţii noştri au fost mai largi decăt suntem noi in privinţa Evreilor. Ei n'au consimţit la restricţiunile, ce astăzi s'au propus, şi pe cari am avut regretul de a le vedea in parte primite de Adunarea Deputaţilor. Ei erau mai liberali decăt am fost noi, poate fiindcă erau mai aproape de secolul XVIII-lea, in care s'au proclamat imortalele principii, cari regisează d'atunci societatea modernă.

Lumea, care inainte se impărţea in caste privilegiate şi asuprite, s'a liberat in parte de unele prejudecăţi anti-egalitare, astfel in-

căt azi nimeni nu mai cutează a susţine privilegiul naşterii intrucăt se aplică la deosebirea de boer şi mojic !

Toţi recunosc tuturor oamenilor dreptul de a aspira deopotrivă la foloasele ce societatea le acoardă celor mai inteligenţi, celor mai capabili, celor cari es triumfători din incercările vieţei.

Ceeace mě miră insă este, că atunci, cănd niciunul din colegii mei din Cameră, n'ar cuteza să ridice glasul pentru susţinerea privilegiului de naştere, ca deosebire socială intre creştini, se găsesc mulţi, ba, incă foarte mulţi, cari aplică cu o perfectă bunăcredinţă această prejudecată impotriva Evreilor.

Intr'adevěr, nu este oare a face o crimă omului din naşterea sa, cănd i impuţi, un fapt la care el a fost strěin, şi nu este oare a ne prevala de un merit, care nu este al nostru, cănd ne măndrim cu titlul de creştini, fără ca, mai adesea să fim măcar buni şi *pravoslavnici* creştini (Aplause).

La věrsta cănd această deosebire se creează, nici evreul nici creştinul nu e responsabil, şi e ceva revoltător de nedrept, ca unii să se măndrească de faptul, că la věrsta de căteva luni au fost botezaţi creştini, ear alţii să remăe pentru toată viaţa lor ruşinaţi, umiliţi şi persecutaţi, fiindcă nu s'au bucurat de acelaş avantagiu (Aplause prelungite).

Eu cred, că nedreptăţile de soiul acestora vor dispare impreuna cu multe alte prejude-

căţi, cari incă stăpănesc societatea actuală. Eu cred, că opera incepută la finele secolului XVIII-lea, după oarecari reversuri incercate acum in spre finele secolului XIX-lea se va sevĕrşi pe deplin in secolul al XX-lea (Aplause). Nu vom intărzia deci, cred eu, a vedea dispărĕnd pentru totdeauna diferenţele, ce se mai intemeează acum pe naştere sau pe credinţa religioasă, şi că singura deosebire intre oameni nu va mai fi bazată decăt pe calităţile lor morale şi intelectuale şi pe gradul de utilitate socială a fiecăruia. (Aplause prelungite).

Intr'adevĕr, Domnilor, inteligenţa şi virtutea, puse in serviciul unei munci stăruitoare şi rodnice, trebue să prevaleze intr'o societate bine constituită, şi să dea celor ce le insuşesc precăderea asupra celorlalţi oameni, fără altă deosebire de naştere sau religie. (Aplause).

Avĕnd aceste convingeri, şi in viitorul nostru aceste speranţe, era natural ca să mĕ ridic contra ideei de a se exclude din şcolile noastre copiii strĕini, sau mai exact copiii Israeliţilor din această ţară. (Aplause).

Intr'adevĕr, se confundă la noi cu o uşurinţă cam ciudată, expresiunea de strĕin cu acea de israelit ; nu se ţine seamă, că la noi expresiunea de strĕin, este impropriu aplicată unui mare numĕr de Israeliţi, cari n'au altă ţară decăt România, şi cari strĕini ar fi a-

colo unde s'ar duce piecănd din ţară. (Aplause prelungite).

Aşa, bunăoară, in această sală sunteţi adunaţi un insemnat număr de Israeliţi născuţi şi crescuţi in România, din părinţi născuţi ei inşişi şi crescuţi aci, cari de altă patrie nu ştiu, de protecţiune străină nu se bucură, cari fiind eşiţi din ţară, ca şi noi ceştia, doresc de dĕnsa, şi care intorcĕndu-se la locul naşterii resimt ceeace natura a dat unei inimi omeneşti să resimtă, şi ceeace indefinitiv are numele de patriotism, adică acea legătură nedestructibilă, care ne robeşte inimile locului natal. (Aplause indelung repetate. Bravo! Bravo! Aşa-i, Aşa-i).

Strĕin poate fi acela, care fiind in ţara noastră işi indreaptă dorul şi speranţele către ţara, din care a venit şi in care voeşte să-şi petreacă bĕtrăneţele şi să-şi odihnească remăşiţele (Aplause). Nu e strĕin acela care pe acest pămĕnt are mormĕntul părinţilor sei şi groapa deschisă pentru propriul seu trup (Aplause).

Israeliţii neimpămĕnteniţi — şi numĕrul celor impămĕnteniţi estea foarte restrăns—nu sunt cum i numea mai odinioară onor. D-nul Morţun *„cetăţeni români“* nu sunt nici strĕini, cum i numesc alţii, adevĕrul este, că nu sunt români, dar ei sunt supuşi români, supuşi tuturor legilor, tuturor indatoririlor şi sarcinilor, la cari sunt supuşi şi cetăţenii români, fără a se bucura de aceleaşi drepturi (Aplause).

Astfel că in România locuitorii țĕrei se pot impărți in 3 categorii:

1) Cetățeni români
2-lea) supuși români și
3-lea) strĕini.

Bine ar fi ca să se ție seamă, atunci când se legiferează, de aceste distincțiuni și să se dea celui care contribue deopotrivă la sarcinile statului, cu cetățeanul român, dacă nu prerogativele politice ale acestui titlu, dar cel puțin foloasele materiale, pentru cari i s'a luat contribuțiunea sa bănească.

E nedrept să se excludă din școlile noastre sau măcar să se limiteze intrarea in aceste școli, acelor fii de contribuabili, cari profesează o altă credință religioasă. (Aplause prelungite). Această nedreptate, am avut onoarea de a o declara in Cameră (Aplause indelungate) și nu credeți, că ea nu este de mulți recunoscută: dar acei cari o comit, și acei cari o aprobă cu bună seamă cred a face prin aceasta un sacrificiu pentru iubirea lor către țară; ei zic: Numĕrul Evreilor in țara noastră este atât de mare, atât de disproporționat cu populațiunea română, incât el constitue un pericol pentru naționalitatea noastră. De acord, respundem noi ceștia câțiva, cari nu impărtășim vederile celor mai mulți. De acord, e un pericol in acest numĕr mare, dar la acest reu, care e remediul? să exterminăm pe Evreii din țară reinoind in secolul al XIX-lea săngeroasele scene din evul mediu? sau să-i

expulzăm in masă ? Nicio minte sănătoasă nu poate zice da ! (Aplause). Toți recunosc, că mijloacele violente sunt de inlăturat, dar zic ei, putem ajunge prin mijloace lăturalnice la acelaș rezultat, putem prin o serie de legi să-i reducem la imposibilitatea de a mai putea trăi in țară ; putem să silim pe Evrei, cel puțin pe un mare numĕr dintr'ĕnșii—să emigreze peste hotar. Eu presupun, că dorințele li s'au implinit și că s'au decis toți Israeliții din țară să plece de bună voe. Cugetănd la rezultatele, ce s'ar produce in urmă cutez a afirma, că aceasta ar fi o adevĕrată calamitate pentru țară, și chear cea mai mare pagubă pentru noi Romănii. (Aplause indelung repetate).

Intr'adevĕr, lipsa a unui atăt de insemnat numĕr de contribuabili și consumatori, ar produce un gol simțitor atăt in punga statului, căt și in acea a Romănilor producĕtori. (Aplause).

Totdeodată eșirea din concurența a unui foarte mare numĕr de producĕtori, ar scumpi in dauna consumatorilor produsele impuținate intr'o proporție colosală ; numai vorbesc de perturbațiunea, ce s'ar cauza creditului statului, avuției țĕrei și stărilor private, prin retragerea din circulația a imenselor capitaluri mobiliare, de cari dispun Evreii. (Aplause).

Da, mi s'a contestat mie, care sunt din Muntenia, dreptul de a discuta chestia israelită cu cei din Moldova.

— Vino, mi s'a spus, să trăeşti cel puţin trei luni de zile acolo, şi apoi să discutăm.

— De prisos cred eu această călătorie, de oarece moldoveanul cel mai inteligent dintre toţi — cel puţin aşa se pretinde d-nu Carp şi mulţi ĕl cred—este in plină contrazicere in chestia evreească cu marea majoritate a Moldovenilor. S'ar putea prea bine, ca după o şedere cât de multă in Moldova să mĕ intorc precum am plecat, unit in idei cu d. Carp, cu d. Morţun, simpaticul meu coleg aci prezent, şi cu alţi Moldoveni cari impărtăşesc aceleaşi idei şi să pretind, atunci cum pretind şi astăzi celor cari voesc să ne facă să eliminăm prin legi elementul evreesc din societatea noastră, ca ei mai intĕiu să binevoească a da o dovadă de patriotism, eliminând pe Evreul din vaţa lor privată şi din relaţiunile lor zilnice. (Aplause). Să nu vie să ceară in Cameră sancţionarea unui principiu, pe care la Dumnealor acasă nu le dă măna a-l aplica ! (Bravo! Aplause prelungite).

Domnilor, venind aci m'am gândit să vĕ aduc căteva cuvinte de măngăere, şi ceva mai folositor incă, un sfat bun dacă permiteţi.

Ştiţi zicĕtoarea populară, — „Nu e reu făr de bine"—rĕul ce vĕ cauzează mica restricţiune infiinţată prin lege in privinţa frecventării şcoalelor publice de copiii Dv., dacă este un reu, v'a dat insă ocazie de a realiza un mare bine.

Deschideţi imediat liste de subscripţiuni

publice, in cari mulţi dintre Romăni-creştini vor subscrie, eu unul voiu fi dintre cei dintei, şi cu produsul lor infiinţaţi şcoli căt d emulte, căt de bune, in cari fără deosebire de religie şi naţionalitate, invĕţătura să fie predată la căţi mai mulţi copii. (Aplause).

Acesta este cel mai inteligent şi cel mai practic mod de resbunare precum şi cel mai *creştinesc*, şi respunsul cel mai nemerit votului adunării deputaţilor. (Aplause prelungite).

Această atitudine a Dv. va fi de natură a provoca o mai matură discuţie a legii, cănd ea va veni la Senat.

Şi dacă Alianţa israelită voeşte intr'adevĕr să vĕ vie in ajutor, mijlocul este uşor, n'are decăt să subscrie, cu sume căt de mari, căci oricăt de multe şcoli s'ar face. incă n'ar fi destule, deoarece prin şcoală vĕd eu mijlocul d'a se contopi aceste douĕ rase, deosebite intr'adevĕr, dar destinate a se fuziona cu timpul, realizăndu-se pentru ambele rase un progres, prin această contopire. E incontestabil, că noi Romănii avem calităţi, pe cari Evreii nu le au şi defecte pe cari ei asemenea nu le au, şi reciprocamente, că Evreii au calităţi, ce ne lipsesc şi defecte cari sunt proprie rasei lor.

Croisementele de rase, după ştiinţă, au dat intotdeauna rezultatele cele mai favorabile. Deaceea eu sunt convins, că după douĕ, trei generaţiuni, mai mult chear fie, dar la sigur

se va produce 1-iu cea mai complectă asimilare a Israeliţilor cu Români, al 2-lea, o contopire inevitabilă intre aceste doue rase, cari astăzi par atăt de depărtate una de alta şi că această contopire va avea de rezultat d'a inmulţi calităţile comune stărpindu-ne defectele.

Trebue să aşteptăm totul dela viitor şi să avem incredere in nemărginitele minuni, ce poate produce treacătul timpurilor.

Pentru a vĕ dovedi, că asupra chestiunii israelite se află in toate partidele oameni, cari profesează idei favorabile D-voastră, eu, membru constant al partidului conservator, am respuns invitaţiunii Dv. şi am venit să iau cuvĕntul in această onorabilă adunare. (Aplause indelungate. Bravo! Să trăească).

La intrunirea aceasta au mai vorbit d. deputat *V. G. Morţun*, căruia s'a făcut adevĕrate ovaţiuni, ca şi d-lui deputat Costa-Foru. D. Morţun a zis, că aplaudă ideea intrunirii, căci e primul pas inţelept, ce l-au făcut Evreii, că se adresează către ţară şi cer să fie satisfăcuţi pe baza drepturilor lor; — d. *Anton Bacalbaşa*, care a vorbit foarte spiritual, a calificat ca Români de contrabandă pe cei ce cer mĕsuri contra Evreilor;—d. *C. Mille*, care a arĕtat că legea va lovi mai mult pe cei sĕraci, şi deci se ridică cu energie contra ei.

D. *Preşedinte* mulţumeşte tuturor oratorilor şi declară, că declină solidaritatea cu socialiştii (Aplause prelungite).

La fine se dă cetire la următoarea moţiune, primită in aplause vii şi indelung repetate de umanitatea intrunirii:

MOŢIUNE

Evreii din Capitală adunaţi in intrunire publică in ziua de 14 Martie 1893:

Considerănd restricţiunile introduse de Cameră in instrucţiunea publică primară şi profesională ca o gravă şi nedreaptă lovitură indreptată contra Evreilor,

Considerănd aceste restricţiuni ca neechitabile şi anticonstituţionale, căci Evreii plătind toate dările către Stat, trebue să se bucure de toate beneficiile ce rezultă din ele şi mai presus de toate de şcoală, care este paladiul luminei şi lumina aparţine tuturor,

Considerănd ca un pericol pertru ţară crearea unei clase numeroase ignorante,

Protestăm incontra intenţiunii condamnabile de a se sdrobi o minoritate slabă şi desarmată, compusă in mare parte din pămĕnteni, ce simt pentru ţară şi cu ţara.

Ne constituim intr'un grup solidar de acţiune pentru a face demarşele necesare, legale.

Exprimăm revolta noastră sufletească incontra atacurilor nedemne şi calomnioase indreptate impotriva noastră de unii d-ni deputaţi, şi via noastră recunoştinţă tuturor acelora, cari au vorbit in favoarea Evreilor servind prin aceasta o cauză dreaptă.

Astfel se sfirşi această frumoasă şi demnă intrunire, ce a lăsat o impresie profundă tuturor.